

Григорчук Оксана Леонідівна,

вчитель початкових класів

навчально –виховного комплексу №13

Казкотерапія – здоров'язберігаюча технологія як спосіб забезпечення сталого розвитку учнів початкової школи

Сьогодні проблеми збереження здоров'я дітей набувають особливої актуальності, оскільки дедалі помітнішою стає тенденція до погіршення його стану.

Обсяг пізнавальної інформації, яку отримують учнів в шкільному дитинстві, постійно зростає. Відповідно зростає і розумове навантаження. А це нерідко призводить до перевтоми, що негативно позначається на стані здоров'я дітей. Одне з головних завдань шкільного закладу – така організація освітнього процесу, за якої не лише зберігатиметься високий рівень розумової працездатності вихованців, а й зміцнюватиметься їхнє здоров'я. Основними нормативними документами, які приділяють особливу увагу, провадженню в освітньо-виховний процес здоров'язбережувальних технологій, що дають змогу проводити оздоровлення, забезпечують фізичне, соціально-емоційне, духовне, інтелектуальне благополуччя школярів є Державний стандарт початкової загальної освіти та Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр.

Безумовно, казка здатна ефективно реалізувати великий спектр завдань з формування морального здоров'я школярів, будучи водночас особистісно – орієнтованим методом виховання і взаємодії дорослого і дитини.

Завдяки своєрідному і колоритному насиченню, казку можна використовувати у всіх формах роботи з дітьми, як груповий чи індивідуальний засіб впливу на поняття та уявлення дітей.

Казкотерапія дійсно несе інноваційний та здоров'язберігаючий характер. А застосування казкотерапії, особливо у поєднанні з іншими традиційними і нетрадиційними методами оздоровлення дітей шкільного віку, суттєво впливає на формування, зміцнення та збереження їхнього здоров'я.

Все це має наукове підґрунтя та напрацьований власний досвід, який представлений в даній статті.

Одним з ефектних засобів формування морального здоров'я є казка, оскільки вона відповідає потребам та інтересам дітей, сприяє вияву їхньої емоційності, уяви, творчості. Казкові переживання залишають глибокий слід у свідомості дитини, сприяють розвитку

добрих почуттів. У казці розкривається духовний світ дитини, ідеальний рівень її морального розвитку, здійснюється вплив на підсвідомість дитини.

В.О. Сухомлинський так писав про казку: « Я тисячу разів переконувався, що, наповнюючи світ фантастичними образами, створюючи ці образи, діти відкривають не лише красу, але й істину. Без казки , без гри, уяви дитина не може жити, без казки оточуючий світ перетворюється для неї в красиву, але все ж намальовану на полотні картину; казка змушує цю картину ожити. Казка – це, образно кажучи, свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови.»

Казки, прочитані або розказані дитині у душевній обстановці безумовно несуть користь. Слухаючи казки, дитина накопичує певний «банк життєвих ситуацій» і, розмірковуючи над кожною почутою історією, дитина буде «відкладати» знання у свій актив, поступово готуючись до життя і формуючи найважливіші моральні цінності.

На думку Д. Соколова казка дає чудову спільну мову для дорослого з дитиною. « Зазвичай вони розмовляють різними мовами. При цьому двомовною є скоріше дитина , а проблеми у спілкуванні є скоріше у дорослого. Мова казки їх звичайно зближує. Без нарікань і повчань збоку дорослого дитина може зрозуміти, що від неї хочуть і як їй слід чинити.

Наші пращури, займаючись вихованням дітей, розповідали їм цікаві повчальні історії. Не поспішаючи карати дитину, що провинилася, вони вели розповідь, з якої ставала зрозумілою сутність вчинку, інші розповіді тільки попереджали про ступінь небезпеки або вчили дітей як поводити себе у тій чи іншій ситуації. Сьогодні, спираючись на віковий педагогічний досвід, вчені стверджують, що подібні історії були основою казкотерапії.

Яким чином діє механізм казкотерапії, чому він виконує такий широкий спектр завдань з формуванням цілісної особистості?

Термін «казкотерапія» у педагогів і психологів має загально позитивне призначення, з огляду на те, що це найдавніший метод виховання і навчання. Це, так би мовити, виховна система найближча до природи самої людини.

Казкотерапія, або казкокорекція – це термін психології і педагогіки, що позначає процес виникнення зв'язку між казковими подіями і поведінкою в реальній дійсності. Це процес переносу казкових сутностей в реальність. На думку відомого казкотерапевта Т.Д. Зінкевич – Євстігнеєвої - це лікування казками, відкриття тих знань, які живуть в душі і являють в певний момент часу терапевтичними.

Казкотерапія є дієвим методом роботи як з дорослими, так і з дітьми. Зважаючи, що для дітей найважливішим у казці є чарівність подій, що відбуваються, можна вважати, що казкотерапія для дитини – це процес удосконалення внутрішньої природи і світу навколо.

Психологи нерідко ставлять діагноз сьгоднішньому суспільству – «не сформованість моделей ефективної поведінки », через що люди дорослі і маленькі почувають себе нещасливими, вважають, що оточуючі їх не розуміють. Причиною цього є дисгармонія, яку щодня творить і посилює жорстокість і бездуховність навколишньої дійсності . Всі засоби впливу мають бути зведені на «досягнення внутрішньої гармонії», тому що гармонійна особистість виступає і в казці, і в житті як Творець, дисгармонійна – як Руйнівник.

Таким чином, метафорично предмет казкотерапії можна вивчити як внутрішню перемогу Творця над Руйнівником, Вічне протистояння Добра і Зла.

Але виявляється казка має бути непростюю. Дітям третього тисячоліття мало прочитати казку, необхідно навести їх на певні думки, стосовно тієї казки або створити зовсім нові образи і сюжети, близькі і цікаві для дітей, щоб казкотерапія виявилась дієвим засобом. Поступово, розгадуючи «казкові уроки», у дітей формуються найважливіші цінності.

Звичайно, педагог має заздалегідь має обдумати казку, яку він розповість, поставити ключові питання для себе, щоб потім винести їх на обговорення з дітьми, а можливо створити таку казку, до якої не потрібно буде ставити зайвих питань і дитяча свідомість сама зробить правильні висновки.

Казкотерапією люди займалися споконвіку, що правда несвідомо. Фахівці з психології та психотерапії Д. Бретт, Д. Фролов, Т. Грабенко, О. Тихонова, О.Панькова виділяють низку функцій, які виконують казки терапевтичного спрямування:

- Казка наповнює прогалини індивідуальної історії особистості, доповнює її загальнолюдською інформацією.
- Казка дозволяє актуалізувати важливі моменти життя особистості .
- Казка дозволяє сформувати новий погляд на ситуацію і перейти на новий рівень її сприйняття та осмислення .
- Казка відображає внутрішній конфлікт особистості і дає можливість розв'язати його .
- Казка є буфером між дитиною і педагогом.
- Казка слугує альтернативною концепцією сприйняття неоднозначних життєвих ситуацій.
- Казка формує віру у позитивне вирішення проблеми чи ситуації.

Казка справді виконує багато завдань, проте необхідно пам'ятати про те, що терапія неможлива без дотримання принципів роботи з цим жанром. Можна визначити певні умови використання терапевтичних казок:

- Доречність;
- Відвертість;
- Дозованість.

Цей вид казкотерапії безумовно має власну класифікацію, яка дає зрозуміти розмаїття підбору казок до певних обставин і дає можливість педагогу, використовуючи казку, змінювати підходи до її впровадження. Казкотерапевтична практика будується на використанні п'яти видів казок (за Т.Д.Зінкевич - Євстігнеєвою):

- Художні казки ;
- Дидактичні казки;
- Психотерапевтичні казки ;
- Психокорекційні казки;
- Медитативні казки.

Дбаючи про збереження здоров'я учнів, поставила собі за мету:

- створити умови для впровадження оздоровчих технологій інноваційного та здоров'язберігаючого характеру казкотерапії з метою профілактики захворювань, поліпшення психоемоційного стану школярів ;
- Організувати виховний процес, щоб допомагати учням краще засвоїти правила чемної поведінки, усвідомити ціннісні орієнтири ;
- Забезпечити фізичне, соціально емоційне, духовне, інтелектуальне благополуччя школярів ;
- Створення умов для розвитку мовленнєвої компетентності засобами казкотерапії.

Я поставила собі за мету розширювати і поглиблювати уявлення учнів не тільки про людські переживання, а про переживання казкових героїв. Так, граючи у творчу гру «Тебе образили», діти співчують Буратіно з казки «Пригоди Буратіно» якого ображали лисиця та кіт. Діти радіють за героїню казки «Бабина дочка і дідова дочка», котра своєю працьовитістю, ввічливістю заслужила у Морозенка подарунки.

Великий інтерес та зацікавленість, радість викликають у школярів хвилинки Сміху, які проводжу у вигляді читання жартівливих віршів, вправи зі скоромовками, ігри-мініатюри, кумедні пантоміми.

Велике значення в процесі виховання є не тільки читання казок, але й складання їх з самими дітьми. Під час складання казки «Пригоди Зайця та Їжачка Колючика», ставила

собі за мету розвивати у дітей здатність використовувати прийнятні для людей способи емоційного реагування на різні життєві події.

Цікавим було свято «Все починається з добра», де учні грали в ігри «Настрій казковому герою відшукай, назву йому дай», «Як зміниться казка, якщо змінити поведінку героїв», розв'язували ситуації морального змісту «В якому вчинку казкового героя живе добро», «Будинок щедрості» (яких героїв казок та мультфільмів необхідно запросити до цього будиночка). Учні декламували вірші про добро і зло. Таким чином, було створено умови для прояву дітьми емоційної чутливості, регуляції поведінки та діяльності.

Під час творчих ігор «Бюро знахідок», «На речі поглянь і відгадай», учні називають казки за знахідками (чоботи – скороходи, чарівна паличка, золотий ключик, червона шапочка і т.д)

Велике значення в розвитку емоційної сфери учнів має образотворча діяльність. Я привчаю дітей не лише передавати окремі риси та властивості казкових героїв, а й співпереживати разом з ними. Малювання на теми «Дід Мороз захворів, допомоги попросив», «У кого яке серце» сприяють у школярів вихованню турботливого ставлення до інших людей, тварин; вмінню реагувати на різні життєві події та ситуації.

Усім відомо, як подобаються дітям казки. Велика роль театралізованої діяльності у емоційно - ціннісному розвитку школярів. Адже діти дуже емоційно сприймають театралізовані вистави: співчують персонажам, співпереживають, емоційно реагують на їхні дії. Якщо школярам дуже сподобалась вистава, то вони можуть навіть супроводжувати перегляд емоційними жестами, рухами. Ніщо так не об'єднує дітей як підготовка до вистави, обговорення костюмів і ситуацій, готування ролей. Усе це запам'ятовується на все життя. З учнями ми підготували виставу «Весняна пригода», і «Несподівані історії у лісі»

В умовах кризи, трансформації цінностей, зростання інтенсивності життя, збільшення кількості стресогенних чинників, педагогіка покликана посилити увагу до проблеми психологічного комфорту, емоційного благополуччя школярів, створення умов для підтримки психологічного здоров'я.

Аналізуючи роботу з батьками, провела консультацію на тему «Дозвілля в сім'ї», «Казкотерапія для дітей», провели конкурс фотографії «Родина, спорт, дозвілля».

Таким чином, можна зробити висновок, що казка виступає не тільки розважальним моментом у вихованні, але й уроком життя. Сучасні розробки дозволяють перетворити казковий матеріал на дидактичні й виховні засоби впливу на дитячу свідомість.

Виходячи із виховного потенціалу казки, її впливу на емоційний чуттєвий світ дитини, я цілком правомірно можу зазначити, що казка є впливовим засобом формування

моральних почуттів, уявлень та мотивів поведінки. Формування морального здоров'я дітей можливо і доцільно здійснювати за допомогою будь-якого з видів казок, відповідно до мети педагога. Застосування казкотерапії, особливо у поєднанні з іншими традиційними і нетрадиційними методами оздоровлення учнів початкових класів, суттєво впливає на формування, зміцнення і збереження їхнього здоров'я.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року №462.)
2. Казкотерапія // Психолог. – 2007. - №28 – С.23-30
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр.
4. Ройз С. Сказкотерапія // Зеркало недели/ Человек / Круг семи. №19 (547) 21-27 мая 2005. – С 7-14
5. Спок Б. Розговор с матерью : Книга о воспитании : Пер. С англ.. – М.: Политиздат, 1991 136 с
6. Зинкевич-Евстигеева Т.Д.. Практикум по сказкотерапии СПб.: Речь, 2006. 198 с
7. Ушинський К.Д. Про народність у громадянському вихованні // Вибрані твори В 1-х т. – Т .1 – К 1983. -290с